ברטנורא על מסכת טהרות

פירוש רבי עובדיה מברטנורא

geulaquiz.com

פרק א

א **שלשה עשר דבר.** צריכה מחשבה. שיחשב עליה לאכילת אדם. שכל האוכלים המותרים אין צריכים מחשבה, אבל זו הואיל והיא אסורה באכילה צריכה מחשבה ואח״כ תטמא. ודוקא בכפרים דליכא רוב עם, אבל בשווקים אינה צריכה מחשבה, שכיון שיש רוב עם הבאים לשוק איכא טובא דאכלי נבילת עוף טהור. והכי מפורש בפרק בתרא דעוקצין:

אינה צריכה הכשר. אלא מטמאה טומאת אוכלים ככל שאר אוכלים שנגעו בשרץ שהם נעשים ראשון לטומאה. ואין צריך שיבואו עליהם מים או שאר משקים ולא שתגע בשרץ. דהכשר בזרעים הוא דכתיב (ויקרא י״א:ל״ח) וכי יותן מים על זרע וגו׳, ודרשינן מה זרעים שאין סופן ליטמא טומאה חמורה צריך הכשר, אף כל שאין סופו ליטמא טומאה חמורה צריך הכשר, יצאה נבלת עוף טהור שסופה ליטמא טומאה חמורה, שהיא מטמאה אדם ובגדים בבית הבליעה, שאינה צריכה הכשר:

ומטמאה טומאת אוכלין בכביצה. דכביצה ממנה אם נגעה באוכלים טהורים נטמאו:

וכזית בבית הבליעה. אדם שאכל כזית ממנה נטמא, ונטמאו בגדיו כשתגיע לבית הבליעה. דכתיב (שם יז) והנפש אשר תאכל נבילה וטריפה וגו׳, ובנבלת עוף טהור הכתוב מדבר, וכתיב תאכל, ואין אכילה פחות מכזית:

וטעון הערב שמש. ולא סגי בטבילה לחודה:

וחייבים עליה על ביאת המקדש. כשאר כל הטומאות. דכתיב בטומאת מקדש וקדשיו (ויקרא ה׳:ג׳) לכל טומאתו אשר יטמא בה, ודרשינן לרבות בולע נבלת עוף טהור:

ושורפים עליה את התרומה. אם נגעה נבלת עוף טהור בתרומה, נשרפת, שכשאינה בבית הבליעה דין ראשון לטומאה יש לה ומטמאה את התרומה בנגיעה להיות שני:

והאוכל אבר מן החי ממנה סופג את הארבעים. ואפילו היה האבר פחות מכזית. וסתם מתניתין דלא כר׳ מאיר. דאילו ר׳ מאיר הא שמעינן ליה בשלהי גיד הנשה דאמר אבר מן החי אינו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד:

שחיטתה ומליקתה מטהרת את טריפתה. ומוציאה מידי נבילה שלא תטמא. לפי שהמליקה מתרת בפנים לכהנים כדרך שהשחיטה מתרת בחוץ, וכשם שטיהרתו שחיטתו, כך תטהרנו מליקתו. ושחיטה דמטהרת את הטריפה מידי נבילה נפקא לן מקרא, דכתיב (ויקרא י״א:ל״ט) וכי ימות מן הבהמה וגו׳ כל הנוגע בנבלתה יטמא, יש מן הבהמה שהיא מטמאה, ויש שאינה מטמאה, פרט לטריפה שנשחטה, והוא הדין לטריפת עוף:

ר׳ יהודה אומר אינן מטהרות. דלא ילפינן טריפת עוף מטריפת בהמה:

רבי יוסי אומר שחיטתה מטהרת ולא מליקתה. והלכה כר׳ יוסי:

ב **מיטמאות.** אם נגע בהן שרץ נטמאו. ואם טמאים הן ונגעו הכנפים והנוצה באוכלין טהורים, נטמאו, דחשיבי יד להכניס ולהוציא, וכל שהוא יד מיטמא ומטמא:

ולא מצטרפות. אם היה אוכל פחות מכביצה אין הכנפים והנוצה מצטרפות להשלימו לכביצה לטמא טומאת אוכלים, דלא חשיבי שומר שמצטרף, כדתנן בריש עוקצין:

הנוצה מצטרפת. דחשיב לה שומר. ואין הלכה כר׳ ישמעאל:

החרטום. שהעוף מנקר בו:

ראשי אגפים וראש הזנב. הנשארים מחוברים לגוף אחר שמרטו הנוצה, רגילים לחתכם ולהשליכם דלא חזו לאכילה, אלא שבעופות המפוטמים מניחים אותן ואוכלים אותן עם העוף, והיינו דקאמר שכן מניחים בפטומות. ואין הלכה כרבי יוסי. והני שלשה עשר דבר דחשיב במתניתין, בבבא קמייתא איכא תשעה, דשחיטתה ומליקתה חדא חשיב להו, דתרווייהו הוו טהרה לטריפתה, והכנפים, והנוצה, והחרטום, והצפרנים, הרי שלשה עשר דבר:

ג **נבלת עוף טמא.** שאין סופה לטמא טומאה חמורה, שאינה מטמאה אדם ובגדים.

צריכה מחשבה. שיחשוב עליה לאכילה,

והכשר מים או שאר משקין, ואח״כ תגע בשרץ:

לפסול את הגויה. אם נטמאת ואכל ממנה חצי פרס שהיא ביצה ומחצה, נפסל גופו לאכול בתרומה עד שיטבול:

ואין בה כזית בבית הבליעה. דכתיב (שם כ״ב) נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה, מי שאיסורו משום אוכל נבילה מטמא באכילה בבית הבליעה, יצא

זה שאין איסורו משום בל תאכל נבילה אלא משום בל תאכל דבר טמא:

והאוכלה אין טעון הערב שמש. האוכל חצי פרס ממנה לאחר שנטמאת, שהוא פוסל את הגויה לאכול בתרומה, אם טבל לאחר שאכלה מותר בתרומה מיד ואין טעון הערב שמש:

ואין חייבים עליה על ביאת מקדש. אם אכל חצי פרס נבלת עוף טמא ונכנס למקדש. דטומאה דרבנן היא, אע״ג דשורפין עליה תרומה:

והאוכל אבר מן החי ממנה אינו סופג את הארבעים. ואע״ג דאוכל כזית בין בשר וגידים ועצמות, דהשתא אפילו למ״ד אבר מן החי צריך כזית דאכילה כתיב ביה, הכא איכא כזית, אפ״ה אינו סופג את הארבעים. ומשום טמא לא מיחייב, דליכא כזית בשר:

ואין שחיטתה מטהרתה. באכילה, לבן נח שמותר בעוף טמא ואסור באבר מן החי, ואם שחטה והיא מפרכסת לא טיהרתה שחיטתה באכילה עד שתמות. אע״ג דבטהורה אפילו מפרכסת מתרת השחיטה לבן נח מיגו דמכשרה לישראל. והכי מיפרשה מתניתין בשלהי פרק גיד הנשה:

ד **ובבהמה העור והרוטב.** כולה מתניתין מיפרשה בחולין פרק העור הרוטב:

ה **מצטרפין זה עם זה לטמא.** אם אין באחד מהן כביצה, מצטרפין לשיעור לטמא כקל שבשניהם, שאם נגע בתרומה פסלה, כדין אוכל שנטמא בולד הטומאה שפוסל את התרומה ואינו מטמאה:

כחצי ביצה וכו׳ שבללן זה בזה:

שני. התערובת הזה תורת שני עליו ופוסל את התרומה:

שלישי. ופוסל את הקודש:

ראשון. ועושה מגעו שני. דהא איכא שיעורא דראשון בגויה ליתן טומאה:

חלקן זה שני וזה שני. שהרי בכל אחד חצי שיעור דראשון וחצי שיעור דשני, ותנן לעיל ראשון ושני מצטרפין לקל שבהן:

ו **(כל הנך בבות פשוטות הן.) וכל מקום שאני יכול לתלות ששיש כביצה מן החמור בזה ובזה, אזלינן בתר חמור.** ואם לאו, אזלינן בתר הקל:

ז **מקרצות.** חתיכות של בצק. לשון קרץ מצפון בא (ירמיהו מ״ו:כ׳):

נושכות זו את זו. שהן דבוקות זו בזו וא״א להפרישן אלא אם כן נושכות זו מזו:

כולן תחילה. דחשובות כאחת וכאילו נגע בכולן:

פירשו. החתיכות זו מזו:

במשקין כולן שניות. דמשקין תחלה הוו ועושין שני:

בידים כלן שלישיות. דידים שניות הן, ועושות שלישי בתרומה:

ח **מקרצת.** חתיכת בצק שהיתה תחילה וחיבר לה חתיכות אחרות:

כולן תחילה. והנוגע באחרות כנוגע בראשון לטומאה, דחשיבא חיבור. וכן נמי היתה שניה, חשובות חיבור, מאחר דאם פרשו אשתייר בהו טומאה. אבל היתה שלישית, דאם פרשו לית בהו טומאה, דאין שלישי עושה רביעי בתרומה, אפילו כי לא פרשו לא חשיבן חיבור, וטהורות:

ט **ככרות הקודש.** כגון שתי הלחם ולחם הפנים ומנחות וכיוצא בהן:

שבתוך גומותיהן מים המקודשים. שהיו בתוך הגומות שע״ג הככר מים שנעשו על טהרת הקודש, ונטמא ככר אחד בשרץ, ונגע הככר שנטמא בשני, והשני בשלישי, ואפילו הן מאה כולן טמאים, ואע״פ שלא נגעו במים שבככר אלא נגע כל ככר בחבירו, נטמאו כולן, שחיבת הקודש עושה כאילו המשקה שבתוך כל ככר שהוא נעשה תחילה הוא שנגע בככר וטמאו. אבל בתרומה אינו כן, אלא הככר הראשון הנטמא בשרץ בלבד מטמא את חבירו להיות שני, והשני פוסל את השלישי, ותו לא, ולא חיישינן למשקה שבתוך הגומא:

אם יש בין הככרות משקה טופח אף בתרומה כולן טמאות. המשקה טופח שבין כל ככר וככר חוזר להיות תחילה, ומטמא הככר שהוא נוגע בו לעשותו שני, וכן לעולם. פירוש אחר, ככרות הקודש המונחות בטבלא העשויה גומות גומות, וכל ככר מונח בתוך גומא שלו. והמים המקודשים גרסינן, פירוש, וכן המים המקודשים המונחים בכלי העשוי גומות גומות, אם נטמא אחד מהן בשרץ, נטמאו כולן, שהכלי מצרף מה שבתוכו לקודש, אבל לא לתרומה, דבתרומה אינו מטמא אלא ראשון ושני ופוסל שלישי היכא דנגעו זה בזה, ואין כלי מצרף. ואם יש בין הגומות משקה טופח הכל טמא, שהככר שהוא שני עושה המשקה ראשון וחוזר ומטמא ככר האחר, וכן כולם:

פרק ב

א **האשה.** באשה טהורה איירי:

שהיתה כובשת ירק. של תרומה בקדירה. ואותו ירק לא הוכשר לקבל טומאה, אלא כדרך הכובשים שמחתכים את הירק בלא משקה ומולחים אותו ונותנים בקדירה או בחבית ואח״כ נותנים עליו יין או חומץ או שמן, (והוכשר אותו העלה):

נגעה. בידים מסואבות שפוסלים את התרומה:

בעלה. של ירק שהיה חציו בקדירה עם המשקין וחציו חוץ לקדירה נגוב, ונגעה במקום הנגוב:

אע״פ שיש בו כביצה. שהוא שיעור לטמא אוכלים:

הוא טמא. אותו העלה:

והכל טהור. שאר הירק והמשקין שבקדירה. דלא אתי האי עלה שמקצתו בקדירה ומטמא להו, דידים שניות ; והעלה שלישי, ואין שלישי עושה רביעי בתרומה:

נגעה. בסתם ידים שהם שניות:

במקום משקה. כלומר במקום שאין העלה נגוב, נעשה משקה שעליו תחילה, דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה, והמשקה עושה את העלה שני, הלכך כשיש בעלה כביצה היינו שיעור לטמא אחרים:

הכל טמא. אף הקדרה עצמה, דמקצת עלה שבקדירה עושה משקה שבקדירה תחילה וחוזרין ומטמאין את הקדירה, כדאיתא בפ״ק דשבת, האוכלים והכלים שנטמאו במשקין:

אין בו כביצה הוא טמא. אותו עלה שנגעה בו:

והכל טהור. דפחות מכביצה אין מטמא אחר:

חזר לקדירה. אותו מקום המשקה שנגע בו:

הכל טמא. אע״פ שאין בעלה כביצה, שהמשקה שנגע בו חזר וטימא כל מה שבקדירה ואף הקדירה עצמה:

היתה מגע טמא מת. אשה זו שכובשת את הירק. הרי האשה ראשון והעלה שנגעה בו שני, הלכך אם יש בו כביצה הכל טמא:

היתה טבולת יום מנערת את הקדירה. דהשתא יש באשה זו שתי טומאות, חדא דטבולת יום ואידך דסתם ידים שהם שניות, כדקתני בידים מסואבות. ותרוייהו צריכין משום סיפא. מנערת, מערה מה שבתוך הקדרה (לישנא אחרינא), מנערת, מגיסה בתוך הקדירה בכף שבידה:

ספק מן הקדירה נתזו. ולא נטמא מה שבתוכה:

ספק שהקלח. שכולו מלא משקה והוא בתוך הקדרה נגע בידיה:

הירק פסול. משום ספיקא דטבול יום. אבל משום ספק ידים לא, כדתנן בפ״ב דטבול יום (משנה ב׳), חומר בטבול יום שספק טבול יום פוסל את התרומה, והידים ספיקן טהור:

והקדירה טהורה. דמשום טבול יום לא מטמאה אפילו ודאי נגעה במשקין, דאין טבול יום עושה משקה תחילה, כדתנן (פרק ח׳ דפרה משנה ו׳), כל הפוסל את התרומה מטמא את המשקין להיות תחילה חוץ מטבול יום. ואי משום ידים, לא מטמאה, דכיון דספיקא הוא שמא נתזו על ידיה, מספיקא קדירה טהורה, שספק ידים לטמא, טהור:

ב **האוכל אוכל ראשון.** נעשה גופו ראשון להיות מגעו שני. והאוכל אוכל שני נעשה גופו שני, ואם נגע בתרומה פסלה. אלו משמונה עשר דבר שגזרו בו ביום. ודוקא שאכל חצי פרס, שהוא ביצה ומחצה להרמב״ם ושתי ביצים לרש״י, שזהו שיעור אוכלים לפסול את הגויה:

רבי יהושע אומר האוכל אוכל ראשון ואוכל שני נעשה גופו שני. דסבירא ליה דלא משוינן ליה לאוכל כמאכל עצמו, והאי דמשוי לאוכל אוכל שני שני ולא שלישי, לפי שמצינו שני עושה שני ע״י משקין, שהמשקין שנטמאו בשני הן נעשים תחילה והנוגע בהם הוי שני, ואי הוה משוינן ליה לאוכל אוכל שני שלישי לא היה פוסל את התרומה, דאין שלישי עושה רביעי בתרומה, וחכמים גזרו על האוכל אוכל שני שיהיה פוסל את התרומה, משום דזימנין אכיל אוכלים טמאים ושדי משקין של תרומה לתוך פיו בעוד שאוכלים טמאים בפיו ופסיל להו, הלכך אע״ג דבאוכל אוכל ראשון לא משוינן ליה לאוכל כמאכל עצמו, באוכל אוכל שני משוינן ליה שני כמו המאכל, כדי שיפסול את התרומה:

שלישי שני לקודש. האוכל אוכל שלישי נעשה גופו שני לקודש, ועביד שלישי ורביעי בקודש:

ולא שני לתרומה. דאי נגע בתרומה לא פסלה. ומיהו אסור הוא לאכול בתרומה, והכי מוכח בגמרא פרק ב׳ דחולין [דף ל״ד]:

בחולין שנעשו על טהרת תרומה. כלומר האי אוכל אוכל ראשון ואוכל אוכל שני ושלישי דתנינן במתניתין, בחולין שנעשו על טהרת תרומה קמיירי, דחולין גרידא אין בהם שלישי:

ג **הראשון שבחולין טמא ומטמא.** תרומה. שכבר של תרומה שנגע בראשון של חולין, נעשה שני ופוסל את השלישי:

והשני שבחולין. פוסל את התרומה ואינו מטמא, דשלישי דתרומה לא עביד רביעי, הלכך שלישי דתרומה לא מקרי טמא אלא פסול:

והשלישי של חולין. הכי קאמר, ואם יש באותן חולין שלישי, כגון שנעשו על טהרת תרומה:

נאכל בנזיד הדמע. בתבשיל [שתרומה] מעורבת בו. והתרומה קרויה דמע, שנאמר (שמות כ״ב:כ״ח) מלאתך ודמעך לא תאחר. ובפ״ב דחולין מוכיח דדוקא כשאין בנזיד הדמע כזית תרומה בכדי אכילת פרס הוא דשרי ליה לאכול אוכל שלישי, אבל אי איכא כזית תרומה בכדי אכילת פרס, אסור, דקיימא לן האוכל אוכל שלישי מחולין שנעשו על טהרת תרומה, נפסל גופו מלאכול בתרומה:

ד **הרביעי נאכל בנזיד הקודש.** כלומר, ואם יש באותה תרומה רביעי, כגון שנעשית על טהרת הקודש. וכן החמישי נאכל בנזיד הקודש דקתני לקמן, הכי קאמר, ואם יש באותו קודש חמישי, כגון שנעשה על טהרת חטאת של אפר פרה, דאמרינן בגדי אוכלי קודש מדרס לחטאת נאכל בנזיד הקודש, מותר לערב בו תבשיל של קודש טהור:

ו **השני שבחולין מטמא משקה חולין.** דכל הפוסל את התרומה מטמא משקים להיות תחילה:

מטמא משקה קודש. דכל הפוסל את הקודש מטמא משקין (קודש) להיות תחילה לקודש:

שנעשו על טהרת הקודש. כלומר, הא דאמרינן דשלישי של תרומה פוסל ולא מטמא אוכלי קודש, הני מילי כשנעשית על טהרת הקודש. אבל נעשית על טהרת תרומה, שלא שמרהו על טהרת הקודש, השלישי מטמא שנים ופוסל אחד בקודש. שטהרתה של תרומה טומאה היא אצל הקודש, והרי זה השלישי דתרומה חשוב אצל הקודש כאילו נטמא בשרץ עצמו:

ז **ר׳ אליעזר אומר שלשתן שוין.** כדמפרש ואזיל, דלית ליה לר׳ אליעזר טהרתה של תרומה טומאה היא אצל הקודש:

השלישי שבכולן. לא משכחת שלישי בחולין אא״כ נעשו על טהרת תרומה. ואין הלכה כר׳ אליעזר:

ח **האוכל אוכל שני לא יעשה בבית הבד.** לא יתעסק לעשות שמן בבית הבד, דהא מודה ר׳ יהושע לעיל לר׳ אליעזר שהאוכל אוכל שני הוא עצמו נעשה שני ופוסל את התרומה ומטמא משקין להיות תחילה, (דהיינו השמן):

על גב הקודש. על טהרת הקודש:

הרי אלו כחולין. ואין באים לכלל שלישי:

הרי אלו כתרומה. ויש בהם שלישי. והני תנאי תרוייהו סבירא להו חולין שנעשו על טהרת הקודש לאו כקודש דמו, ושאין לך דבר שעושה רביעי בקודש אלא קודש מקודש בלבד, ופליגא אמתניתין דלעיל דקתני השלישי שבכולן פוסל לאוכלי קודש:

פרק ג

א **הרוטב והגריסין.** שהן משקה טופח. שהן לחין כל כך שיש בהן טופח על מנת להטפיח:

הרי אלו תחילה. דחשובים כמשקין:

קרשו הרי אלו שניים. דכיון שנקרשו, חשובים כאוכלים שנגעו במשקין:

חזרו ונמוחו כביצה מכוון טהור. דיצא מהן תורת אוכל וירד עליהן תורת משקה, ופרחה טומאתו כשנשתנו, ואין למשקה זה מי שיטמאנו, דמכי יצאת טפה ראשונה אמעיט האוכל מכביצה, ופחות מכביצה אין מטמא אחרים. אבל יותר מכביצה. טמא, כדמפרש טעמא, דמכי יצאת טפה ראשונה נטמאת אותה טפה בכביצה אוכל טמא, וכשנמחה אח״כ כולו חזרה הטפה וטמאה את הכל:

ב **השמן תחילה לעולם.** ואע״פ שקרש אינו יוצא מתורת משקה:

ר׳ שמעון. שזורי אומר אף היין שקרש אינו יוצא מתורת משקה. ואין הלכה כר״ש שזורי:

גוש של זיתים. זיתים הרבה מחוברים יחד. ובגוש טמא איירי:

כביצה מכוון טהור. התנור. דאין אוכל מטמא כלי. ומשקה היוצא מן הגוש מחמת היסק אין לו במה יטמא, דמכיון דיצאת טפה ראשונה חסר ליה

מכביצה. אבל כשיש בגוש יותר מכביצה, כשיצאת טפה ראשונה עדיין נשאר בגוש כביצה, ונטמאה הטפה בגוש, וחזרה להיות תחילה, וטמאה הטיפה את התנור, שמשקין מטמאים כלי:

אם היו פרודים. אם היו הזיתים פרודים שאינן גוש:

אפילו הן מאה. כלומר אפילו הן שיעור מאה ביצים אין מצטרפין לכביצה לטמא את שמן היוצא, להיות תחילה:

ג **ובלבד שלא יגע במשקין.** כגון שדרכן בפשוטי כלי עץ שאינן מיטמאים, דהשתא אין כאן מי שיטמא המשקין אלא הזגין שנגע בהן טמא מת, שהרי לא נזהר מנגיעתן אלא משיצא משקה, וכשהמשקין נוגעים בזגין כבר חסר שיעור כביצה, ואין אוכל מטמא בפחות מכביצה:

יותר מכביצה טמא. שכיון שיצאה טפה ראשונה נטמאת בכביצה, דאע"ג דאין משקה הנבלע באוכל מקבל טומאה עמו, משלים הוא את שיעורו. דדכוותיה אשכחן בסמוך גבי כזית מן המת ומן הנבילה שנתמעטו בחמה והניחן בגשמים ותפחו, דגשמים המובלעים משלימין לכשיעור:

ד **הרי אלו טהורים.** אכביצה אוכלים ואכזית מן המת וכזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ קאי:

הניהן בגשמים ונתפחו טמאין. דכל השיעורים בתר גודלייהו אזלינן. ומהכא קיימא לן דאין דיחוי אצל איסורים:

ה **אם טמאות טמאות.** כי הא דתנן לקמן בפרק השרץ והצפרדע [משנה ז'] נגע באחד בלילה ואין ידוע אם חי אם מת ובשחר עמד ומצאו מת, חכמים מטמאים, שכל הטומאות כשעת מציאתן. ודוקא במקום מציאתן, למעוטי נגע באחד בלילה בזוית זו ולמחר מצאו מת בזוית אחרת וכיוצא בזה:

אם מכוסות מכוסות. כגון כלי חרס המוקף צמיד פתיל לא אמרינן שמא בשעה שהיה המת באוהל היה מגולה ועכשיו מכוסה, או אם מצאו מגולה לא אמרינן שמא בשעה שהיה המת (באוהל) היה מכוסה ומוקף צמיד פתיל:

מחט שנמצאת מלאה חלודה. שמעכבת את התפירה, דחלודה כזו מטהרתה מידי טומאתה:

או שבורה טהורה. ולא אמרינן שמא כשהיתה שלימה נטמאה וכשיתקנוה ותחזור שלימה תחזור לטומאתה הישנה. והיינו פירושא דאם טהורות טהורות דתנן לעיל:

ו **בחזקת טהרה.** ואע"ג דספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא והאי מבוי רשות היחיד הוא, אפילו הכי כיון דספיקא הוי בדבר שאין בו דעת לישאל, כגון חרש שוטה וקטן, ספיקו טהור, דהכי ילפינן מקראי דכתיב [ויקרא ז'] והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, משמע ודאי טמא לא יאכל ספק טמא יאכל, וכתיב כל טהור יאכל בשר, ודאי טהור הוא דיאכל, הא ספק טמא ספק טהור לא יאכל, אלא לאו שמע מינה כאן שיש בו דעת לישאל כאן שאין בו דעת לישאל:

וכל הפקת. שיש בו דעת לישאל. אם לא ידע אם הלך במקום טומאה אם לאו, בחזקת טומאה הוא. דספק טומאה ברה"י ספיקו טמא, מסוטה ילפינן, דספיקא היא אם נטמאת אם לאו, וספק זה במקום סתירה הוא דהיינו רה"י, ואמר רחמנא ונסתרה והיא נטמאה, וסוטה יש בה דעת לישאל אם נטמאה אם לאו:

ז **ואין השושנים אלא במקום הטומאה.** שאי אפשר שיקח השושנים אא"כ יכנס לבית הקברות:

טהור. כיון דאיכא למתלי באחר, שמא לקטן אחר ונתנן לו, דתינוק אין בו דעת לישאל וספיקו טהור:

וכן חמור. שהיה עומד במקום טהרה ולא ידעינן אם נכנס במקום טומאה:

כליו טהורים. לפי שאין בו דעת לישאל:

ח **תינוק שנמצא בצד עיסה.** תינוק טמא שנמצא. בצד עיסה טהורה וחתיכה של עיסה זו בידו:

ר' מאיר מטהר. ר' מאיר לטעמיה דחייש למיעוטא וסבר דרוב תינוקות מטפחים בעיסה, ושמא לקח הוא עצמו את הבצק וטימא את העיסה, ומיעוט אין מטפחים ושמא אדם טהור לקח ונתן לו, ועיסה זו בחזקת טהרה עומדת, סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע לה רובא, והוי פלגא ופלגא וטהור לענין תינוק שאין בו דעת לישאל:

וחכמים מטמאים. לטעמייהו דלא חיישי למיעוטא, ורוב תינוקות מטפחים. והלכה כחכמים:

נקירת. נקבים נקבים יש בעיסה מחמת התרנגולים שנקרו בה:

שינגבו את פיהם בארץ. דרך התרנגולים לאחר ששתו מנגבין פיהן בארץ, הילכך אם יש קרקע מפסקת בין משקין לככרות כדי שיוכלו לנגב בה פיהן לאחר ששתו, הככרות טהורים. ואם לאו, טמאים, שהרי נטמאו במשקין טמאים שהיה בפיהן של תרנגולים. ואע"ג דבשיש קרקע מפסקת מספקא לן אם נגבו פיהן אם לא, הוי ספק טומאה בדבר שאין בו דעת לישאל, וספיקו טהור:

שהוא פקח. ואין דרכו לשתות כל זמן שהוא מוצא לאכול, שהוא אומר כל שעה משקין מצויין ואין כל שעה אוכלין מצויין. והלכה כרבי אליעזר בן יעקב:

פרק ד

א **הזורק.** ככר לבין המפתחות. לא שנא זרק ככר טהור לבין מפתחות טמאות, ולא שנא זרק מפתחות טמאות לבין הככרות, ולא נודע אם נגע הככר הטהור במפתחות הטמאות, טהור הככר, דסבירא ליה להאי תנא זורק כמי שאין בו דעת לישאל דמי:

ר׳ יהודה אומר ככר לבין המפתחות טמא. דסבירא ליה לרבי יהודה זורק כמי שיש בו דעת לישאל דמי, וספיקו טמא. מיהו כשזרק [מפתח טמא בין ככרות], טהור, הואיל והטומאה אינה נחה במקום אלא עוברת על הטהור, ספקו טהור. ואין הלכה כר׳ יהודה. וככר ומפתחות דנקט במתניתין, הוא הדין לכל שאר דברים הנזרקים, אלא משום דאורחייהו דאינשי לזרוק ככר ומפתחות זה לזה, משום הכי נקט הני:

ב **ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור.** ואפילו ברשות היחיד, ואפילו אדם שיש בו דעת לישאל אוחז בטומאה. שאין לטומאה מקום שתהא נחה בו, שכל זמן שהיא בפי החולדה או בפי הכלב אינה חשובה נחה במקום, אלא טומאה עוברת היא, הלכך ספיקו טהור, ואפילו אוחז בטומאה האדם שיש בו דעת לישאל:

ג **היו מנקרין בהן.** אם השליכו החולדה את השרץ, והכלב את הנבילה, מפיהם על הארץ והיו מנקרים בה, הרי יש מקום לטומאה וספיקה טמא:

ד **ספק אדם.** ספק האהיל על האדם:

טמא. שיש בו דעת לישאל. ואינו טהור מטעמא שהטומאה בפי העורב והיא טומאה עוברת, דכל המאהילין חשובות יש לטומאה מקום, ואפילו הנזרקין:

ספק כלים. ספק האהיל על הכלים:

טהור. שאין בהן דעת לישאל:

הממלא בעשרה דליים. זה אחר זה:

ונמצא שרץ באחד מהן הוא טמא וכולן טהורים. והני מילי כשאין [לדלי] אגנים. אבל יש לה אוגנים, כולן טמאים, דשמא השרץ היה בראשון, והאי דלא נפל עם המים אימור אוגנים עכבוהו:

העליון [טהור. ולא חיישינן שמא מן העליון] נפל לתחתון:

ה **על ספק בית הפרס.** כגון תרומה שנכנסה לבית הפרס, דהוא שדה שנחרש בה קבר וספק אם יש בה עצם כשעורה מן המת:

ועל ספק עפר הבא מארץ העמים. דכל עפר הבא מארץ העמים מספקינן ליה ברקב של מת. ושני אלה ארץ העמים ובית הפרס גזרו בהם שיהיו מטמאים במגע ובמשא:

ועל ספיקן של בגדי עם הארץ. דכולהו מספקא לן אם ישבה עליהן אשתו נדה:

ועל ספק כלים הנמצאים. דלא ידעינן אם טמאים הן:

ועל ספק רוקין. דשמא של זב וזבה הן, או דנדה ויולדת:

מי רגלי אדם שהן כנגד מי רגלי בהמה. רבותא קמשמע לן, דלא אמרינן מדהני דבהמה הני נמי דבהמה, ואע״ג דאיכא תרי ספיקי לקולא, ספק דבהמה ספק דאדם, ואפילו אם תמצי לומר דאדם, שמא דאדם טהור. ורמב״ם פירש על פי התוספתא, כגון שנתערבו מי רגלי אדם טמא עם מי [רגלי] בהמה חצי בחצי בשוה, וזהו שכנגד מי רגלי בהמה, ומספקא לן אם בטלו מראיהן של מי רגלי אדם ויהיו כולן טהורין, או לא בטלו ויהיו כולן טמאין:

על ודאי מגען שהוא ספק טומאתן. יודע ודאי שנגעה בהן תרומה, אבל אינו יודע אם הן טמאים או לאו, כדפרשינא ספיקא דכולהו:

וחכמים אומרים ברשות היחיד תולין. על ספק מגען. ולא שורפים משום דהוי ספק ספיקא לקולא, ספק נגע ספק לא נגע, ואפילו אם תמצי לומר נגע, ספק טמאים ספק טהורים. ואין הלכה כר׳ יוסי דאמר על ספק מגען שורפין:

ו **אחד טמא.** לאו טמא ודאי שהוא ידוע דשל זב או של זבה, דאם כן ברה״י לשרוף כשאר כל ספק טומאה, אלא אחד טמא שהוא מסתם רוקין, ואחד טהור דידוע שהוא של אדם טהור. וכיון דאפילו נגע ודאי בטמא זה שהוא סתם רוקין אינו אלא מדרבנן, השתא דאיכא ספק נגע בטהור, תולין ברשות היחיד בין אמגע בין אמשא בין אהיסט בין בלח בין ביבש. ולא יבש כל כך שאין יכול לחזור ולהשרות כמות שהיה, דההוא טהור גמור אפילו ודאי

דזב, אלא דיכול לחזור ולהשרות לכמות שהיה:

ועל מגען ברה״ר בזמן שהם לחים. אי אפשר שלא ידבק מהן כל שהוא בגוף הנוגע בהן, ויצא מכלל ספק טומאה ברשות הרבים, ודין רשות היחיד יש לו כשנדבק כל שהוא בגוף האדם. אבל רוק יבש שאינו נדבק, אם נגע בו הוי ספק טומאה ברשות הרבים דספיקו טהור:

ועל משאן בין לחין בין יבשין. דכשנתלשה הטומאה ברה״ר ונישאת על גבי אדם, לא חשיבא עוד טומאה ברה״ר, אלא הרי היא כטומאה ברה״י, כדאמרן:

היה רוק יחידי. מהרוקין הנמצאים, ספק של אדם טמא ספק של אדם טהור:

ונגע בו ונשאו והסיטו. אפילו ברשות הרבים, ואח״כ נגע בתרומה:

שורפים עליו את התרומה. כדתנן ברישא, על ודאי מגען שהוא ספק טומאתן שורפין את התרומה:

ז **ספק מים שאובים.** ספק אם נפלו למקוה זה מים שאובים ופסלוהו, או לא נפלו. או שראינו שנפלו בו מים שאובין, ספק אם היה בהן שלשה לוגין שהוא שיעור כדי לפסול את המקוה, או לא היה בהן כשיעור. וכולהו שאר ספיקות מפורשים לקמן בפרקין:

ח **ספק טומאה צפה על פני המים.** ספק אם נגע בטומאה שצפה על פני המים או לא נגע:

בין בכלים בין בקרקע. בין שהמים בכלים בין שהמים בקרקע, טהור, דחשיב כאילו אין מקום לטומאה:

בכלים טמא. דחשיבי כאילו יש מקום לטומאה. ואין הלכה כר׳ שמעון:

ספק ירידתו טמא. שדרך אדם כשיורד לבריכה של מים, שכל דבר שבמים בא עליו, מחמת ההיסט שמתחיל לרחוץ את עצמו. אבל כשעולה מן המים, הדברים שבמים מתרחקים ממנו והולכים לצדי הבריכה:

אפילו אין שם אלא מלא האדם והטומאה. שהמקום צר בדרך שאי אפשר לו שלא יגע, אפילו הכי טהור, קסבר דטומאה צפה אינה מטמאה. כך מצאתי. אבל רמב״ם פירש, כל זמן שלא ידע בודאי שנגע בטומאה, טהור. נראה שאם היה בדרך שאי אפשר לו שלא יגע, טמא:

ט **ספק משקים ליטמא.** משקים טהורים שנולד בהן ספק אם קבלו טומאה אם לאו, ספיקן טמא, כדמפרש ואזיל:

לטמא טהור. ואם המשקין טמאין ויש לנו ספק אם טמאו הדבר הטהור אם לאו, ספיקו טהור:

וזרקה לבין הככרות כו׳ מפיקו טהור. וכגון שהיה לנו ספק אם לאחר שנח המקל נגעו המשקים בככרות או לא נגעו. דאי בשעת זריקה, הוי ליה טומאה שאין לה מקום, ואפילו בשרץ דאורייתא ספיקו טהור, כיון שהטומאה נזרקה. וא״ת אכתי תיפוק ליה (דטהור) אפילו בשרץ משום דאין בו דעת לישאל. וי״ל דאיכא לאוקמי מתניתין כשאדם אוחז הככרות:

י **ספק משקין לאוכלין טמא.** קסבר רבי יוסי טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא, דדריש קרא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא, לטמא את אחרים, הלכך ספק משקין לטמא אוכלין, טמא:

ולכלים טהור. דטומאת משקין לטמא כלים מדרבנן, משמונה עשר דבר שגזרו בו ביום. ות״ק דפליג עליה דר׳ יוסי דריש וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא, אבל לא לטמא את אחרים, וטומאת משקין לטמא אוכלים ומשקין דרבנן, הלכך ספק טומאת משקין לטמא אחרים טהור. ואין הלכה כר׳ יוסי:

יא **ספק ידים ליטמא.** מי שהיו ידיו טהורות וספק נגע באוכלים טמאין או במשקין טמאין ונטמאו ידיו, ספק לא נגע ולא נטמאו ידיו:

ולטמא. היו ידיו טמאות, ספק נגע באוכלים ומשקין וטמאן, ספק לא נגע:

וליטהר. היו ידיו טמאות וטיהרן, ספק נטהרו כראוי אם לאו. בכל הספיקות הללו, ספיקן טהור:

ספק רשות הרבים. ספק טומאה ברשות הרבים, טהור, שכן מצינו ציבור עושים את הפסח בטומאה, אם טומאה ודאית הותרה לצבור, קל וחומר ספק טומאה:

ספק דברי סופרים. כגון כל הנך דחשיב, דכולהו משמונה עשר דבר שגזרו בו ביום, ומפורשין הן במסכת שבת פרק קמא:

אבל דבר שהוא אב הטומאה והוא מדברי סופרים. כגון דם תבוסה, ונכרים שעשאום כזבים, וכיוצא באלו, אם נסתפק אם נגע בהן אם לא נגע:

ספיקו טמא. ומיהו אב הטומאה מדברי סופרים שהוא עצמו מספק, כגון בית הפרס דאיכא ספיקא אם יש בו עצם כשעורה אם לאו, בהא תנן לעיל דעל ודאי מגען שורפין, ועל ספק מגען אין שורפין, דהוי ספק ספיקא:

יב **זו טהרת פרישות.** דתנן, בגדי עם הארץ מדרס לפרושים, ובגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה. ואם נסתפק אחד מן הפרושים שאוכלין [חוליהן] בטהרה, אם נגע בבגדי עם הארץ אם לא נגע, וכן אוכל תרומה שנסתפק אם נגע בבגדי הפרושים ונטמא בהן לתרומה, ספיקן טהור:

ספק שרצים. השליך שרץ בין הככרות, ספק נגע בככרות בשעה שעבר עליהן, ספק לא נגע, אם מצא אותו שאינו נוגע, הרי הככרות כשעת מציאתן וספיקן טהור:

עד שלא נזקק לטומאה. בפרק ה׳ דנגעים מפרש כיצד:

ספק נזירות. כגון שאמר הריני נזיר אם יש בכרי הזה מאה כור, הלך ומצאו שנגנב או שאבד, ספק היה בו, ספק לא היה בו, מותר לשתות יין ולהטמא למתים:

ספק בכורות. ספק אם הוא פטר רחם אם לאו:

אחד בכורי אדם. פטור מלתת חמש סלעים לכהן:

אחד בכורי בהמה טמאה. פטר חמור:

שהמוציא מחבירו עליו הראיה. דאמר ליה לכהן, אייתי ראיה דהוא בכור ושקול:

יג **ספק קרבנות כיצד, האשה שיש עליה ספק חמש לידות וכו׳: מביאה קרבן אחד.** חטאת העוף הבא על הספק:

ואוכלת בזבחים. שהקרבן הזה לגמור טהרתה בא והרי הוא כטבילה, שאם נטמאת האשה כמה טומאות, טבילה אחת עולה לכולן, אף קרבן זה כן:

ואין השאר עליה חובה. לא הצריכוה חכמים להביאן. שאף האחד בקושי התירו להקריב ספק מליקת חולין למזבח, אלא כדי לעשות לה תקנה ליטהר לאכול בקדשים:

פרק ה

א **השרץ.** שרץ מטמא במגע ולא במשא:

צפרדע. טהור. ולפי שצפרדע דומה לצב וטעו ביה, משום הכי נקט צפרדע:

כזית מן המת. מטמא באוהל. ונבילה אינה מטמאה באוהל:

עצם מן המת. מטמא בהיסט, ועצם דנבילה טהור:

גוש מבית הפרס וגוש מארץ העמים. מטמאים במגע ובמשא ואין מטמאין באוהל:

שני שבילין אחד טמא. שאחד מהן קבר מוטל בו לרחבו וממלא את כולו, ואין עובר בו שלא יאהיל:

האהיל על אחד מהן. על כזית מן המת וכזית מן הנבילה קאי:

הסיט אחד מהז. [על עצם מן המת ועצם מן הנבילה, וכן] אגוש מארץ טהורה וגוש מבית הפרס וגוש מארץ העמים קאי, דמטמאין בהיסט:

ר׳ עקיבא מטמא. דסבירא ליה לר׳ עקיבא דספק טומאה ברה״ר ספיקו טהור הני מילי כשעשה טהרות, כיון דאין להם תקנה כשנטמאו. אבל לגבי גברא להצריכו טבילה והזאה, סבירא ליה דצריך טבילה והזאה, שמא היום ומחר יתברר הדבר שנטמא:

וחכמים מטהרים. דאפילו גברא דאית ליה תקנתא לא מצרכינן ליה טבילה והזאה. והלכה כחכמים:

ב **אחד שאמר נגעתי בזה.** אהשרץ והצפרדע דרישא קאי, דצפרדע דומה לצב וטעו ביה:

שדרך בני אדם להלוך. שאי אפשר לאדם למנוע עצמו שלא ילך ברה״ר, הלכך ספק שבילין טהור. אבל מגע אפשר לאדם שלא ליגע, הלכך כי מספקא ליה אי נגע אי לא נגע, ספיקו טמא. ואין הלכה לא כר׳ עקיבא ולא כר׳ יוסי:

ג **הזה ושנה.** הזה בשלישי, ושנה בשביעי:

אלו ואלו תלויות. אע״ג דבשנים שהלכו מוקמינן כל חד בחזקת טהרה, כדתנן לקמן, הכא גבי חד בתרי זימני לא שייך לטהר בקיימות, דאפילו בשנים כשבאו לישאל בבת אחת, טמאין. וחד אפילו בזה אחר זה כבת אחת דמי:

והשניות ישרפו. דודאי טמא היה כשנעשו:

ה אם נשאלו כל אחד לחכמים על ספיקו בפני עצמו, אין בית דין יכולין לטמאן, דהא קיימא לן ספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור. ואם באו בבת אחת, הואיל ובהוראה אחת יש לנו לומר טמאין אתם או טהורים אתם, אי אפשר לנו לומר טהורים אתם, שהרי אחד ודאי טמא:

ר׳ יוסי אומר בין כך ובין כך טמאין. לא נחלקו ר׳ יוסי ור׳ יהודה כשבאו לישאל בבת אחת, דדברי הכל טמאין. וכשבאו לישאל זה אחר זה דברי הכל טהורים. על מה נחלקו, על הבא לישאל עליו ועל חבירו, דר׳ יהודה מדמי ליה לזה אחר זה, ורבי יוסי מדמי ליה לבת אחת. והלכה כרבי יוסי:

ו **אכל אחד מהן.** תנא טומאה דאורייתא וקתני טומאה דרבנן. ופלוגתייהו דר׳ יהודה ורבי יוסי הכא נמי בבא לישאל עליו ועל חבירו, כפלוגתייהו לעיל. והלכה כר׳ יוסי:

ז **על רוקו שורפים.** שעל רוקים הנמצאים שורפים את התרומה, כדתנן בפירקין דלעיל, ואע״פ שהן ספק, ולא אזלינן בתר רובא:

ועל בגדיו הולכים אחר הרוב. אם רוב אנשי אותה העיר זבים וזבות, שורפין:

כליו טמאין מדרס. אע״ג דבישב ובא אחד ודרס הולכין אחר הרוב, ישן שאני, דחיישינן שמא רוב בני אדם דרסו על בגדיו ואחד מהן זב או זבה:

וחכמים מטהרין. כיון דהוי ספק טומאה ברה״ר, טהור, שמא לא דרס כלל:

נגע באחד בלילה. ברה״ר דוקא מיירי:

וחכמים מטמאין. אם ראהו חי מבערב אע״פ שבא שחרית ומצאו שמת, מודים חכמים לר״מ שהוא טהור, וכשלא ראהו חי פליגי. והלכה כחכמים:

ח **שוטה אחת בעיר.** ודוקא אשה שוטה, אבל אדם שוטה לא, דאשה רגילה בנדות, ואין אדם רגיל בזיבות:

או נכרית. והוא הדין לנכרי, דמדאורייתא אין חילוק בין נכרי לנכרית, וכולן טהורין, ורבנן גזרו עלייהו שיהיו כזבים. וכן כותית אין חילוק בין כותי לכותית למאן דאמר כותים גרי אריות הן וגם האידנא גזרו עלייהו שיהיו כנכרים לכל דבריהם.

כל הרוקין שבעיר טמאים. שדרכן להלך בכל העיר:

או שישבה עמו בספינה. דמטמאה מדרס אע״פ שאין בגדיה נוגעים, כדתנן בריש פרק ג׳ דזבים:

אם מכירתו שהוא אוכל בתרומה כליו טהורים. דאם היתה נדה או זבה לא היתה דורסת על בגדיו ולא נכנסת עמו בספינה:

ט **ר׳ מאיר מטמא.** שאם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה, לא יביאוהו לידי קרבן הקל:

וחכמים אומרים אדם נאמן על פי עצמו. דמתרצינן דיבוריה מאי לא נטמאתי דקאמר, לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי, והואיל וכן, אדם נאמן על ידי עצמו:

ברה״י טמא ברה״ר טהור. דחשיב כשאר ספק טומאה דעלמא:

פרק ו

א **מקום שהיה רשות היחיד ונעשה רשות הרבים.** כגון בקעה, דבימות הגשמים רשות היחיד ובימות החמה רשות הרבים:

המסוכן. מי שנתעלף ואין ידוע ממנו אם חי אם מת:

והחזירוהו לרה״י. ושם ראוהו שמת:

כשהוא ברה״י ספיקו טמא. ומטמאינן מספק כל אדם וכלים שהיו עמו ברה״י שהיה שם בראשונה. ואדם וכלים שהיו עמו ברה״ר לאחר שהוציאוהו מרה״י, טהורין, דספק טומאה ברה״ר הוא, וספיקו טהור:

ר׳ שמעון אומר רשות הרבים מפסקת. כיון דחשבינן ליה כחי לאחר שהוציאוהו מרה״י לרה״ר, ומטהרינן לכלים ואדם שהיו עמו ברה״ר דשמא חי הוא, איך נחשבהו מת למפרע קודם שיצא מרה״י, על כרחך אין יכולין לטמא מספק אדם וכלים שהיו עמו ברה״י בראשונה, הואיל ורשות הרבים שהוציאוהו שם באחרונה מפסקת שאתה מחשיבו כחי ומטהרת אדם וכלים שהיו עמו שם. ואין הלכה כר״ש:

ב **הטמא עומד.** מצורע עומד תחת האוהל או תחת האילן:

וטהור עובר. דרך שם, ספק נגע ספק לא נגע, או ספק האהיל האוהל או האילן על שניהם ונטמא הטהור, ספק לא האהיל ולא נטמא. או שהיה הטהור עומד והמצורע עובר. פירוש אחר, כגון השרץ בפי החולדה והנבילה בפי הכלב עברו בין הטהורים, או הטהורים עברו ביניהן, חכמים מטהרים אם ספק נגע ספק לא נגע, מפני שאין לטומאה מקום, כדתנן לעיל פרק הזורק טומאה. ולפי פירוש זה, ספק האהיל ספק לא האהיל ליכא לאוקמא אהך רישא דטמא עומד וטהור עובר, דבטומאת אוהל אין חילוק בין יש מקום לטומאה בין אין מקום לטומאה, כדהוכחנו לעיל פרק הזורק טומאה:

טומאה ברשות היחיד וטהרה ברשות הרבים. כגון חנות הפתוחה לרה״ר ספק נכנס ספק לא נכנס:

ר׳ יהושע מטמא. דסבר ספק ברה״י ורבים המשותפים בו, בתר רה״י אזלינן וספיקו טמא. ורבנן סברי, בתר רה״ר אזלינן וספיקו טהור. ואין הלכה כר׳ יהושע:

ג **עלה לראשו.** ראשו של אילן חשוב רשות היחיד:

הכניס ידו לחור שיש בו טומאה. החור חשוב רשות היחיד, ואע״פ שהאדם עומד ברה״ר, כיון שהכניס ידו לחור, כעומד ברה״י דמי. ואע״ג דהאילן והחור לא הוו רשות היחיד אצל שבת, הוו רשות היחיד אצל טומאה:

חנות שהוא טמא ופתוח לרה״ר. הויא כל החנות כולה כטומאה המונחת ברה״ר, וכשם שאם היה שרץ ברה״ר ספק נגע בו ספק לא נגע ספיקו טהור, הכא נמי ספק נכנס לחנות זה ספק לא נכנס, ספיקו טהור. אבל אם היו שתי חנויות אחת טהורה ואחת טמאה, ספק לטמא נכנס ספק לטהור נכנס, ספיקו טמא, דהויא ליה ספק טומאה ברשות היחיד:

ד **ספק ביאה טהור.** משום דבעינן דומיא דסוטה, דודאי נסתרה אלא דספק נגע ספק לא נגע, דלא ידעינן אם נטמאת, וקרייה רחמנא טמאה, דכתיב (במדבר ד׳) ונסתרה והיא נטמאה. אבל ספק ביאה טהור:

ה **בקעה.** שדות של אנשים הרבה, ובימות הגשמים שהן חרושות וזרועות יש, להן דין רה״י, לפי שבני אדם נזהרים מלהלך על גבי הזרעים שלא יפסידו:

ר׳ אלעזר מטהר. דהוי ליה ספק ביאה, ואין כל הבקעה חשובה כשדה אחת, לפי שהשדות חלוקים במיצרים שלהם:

ו **עד שיאמר לא נגעתי.** לאו דוקא שיאמר ברי לי שלא נגעתי, דהוא הדין היכא דאיכא מידי למתלי ביה שלא נגע:

שבילי בית גלגול. מקום עגול ועולה ויורד, ואין רוב עם יכולין ללכת באותן שבילין:

רשות היחיד לשבת. לאו רשות היחיד ממש, אלא כרמלית נינהו. ואמאי קרי לה רשות היחיד, לפי שאינה רשות הרבים. וכן הא דתנן בסמוך, הבקעה בימות החמה רשות היחיד לשבת, לאו רשות היחיד ממש, אלא כרמלית. והשתא כל הני גווני דתנן הכא דהוו רשות הרבים, מיירי כגון דליכא תלתא בשעה שנולד הספק, ואפילו הכי כיון דרבים מצויין שם, כרשות הרבים דמי. דאי בדאיכא תלתא בההיא שעתא שנולד הספק בה, אפילו בחדרי חדרים טהור, דילפינן מסוטה דהוי רשות היחיד, משום דליכא תמן אלא תרי, בועל ונבעלת:

ז **ורשות הרבים לטומאה.** דבימות החמה שכיחי אינשי דאזלי בה ל. קצור ולדוש ולחרוש הקרקע, לזורעה לשנה הבאה:

בימות הגשמים. שהיא זרועה, אין אדם נכנס לה:

ח **בסילקי.** פלטיא גדולה. והכי אמרינן בפרק ב׳ דיומא [דף כ״ד] לשכת הגזית כמין בסילקי גדולה היתה:

ורואה את הנכנסין ואת היוצאין. דכי רואה הנכנסים והיוצאים חשיבא רשות היחיד טפי. ואין הלכה כרבי יהודה:

ט **הפרון.** דומה לבסילקי, ויש לו שני פתחים מכוונים זו כנגד זו:

וכן הצדדין. מכאן ומכאן לפרון, חשיבי נמי רשות הרבים, כיון שרבים משתמשין באותן צדדין:

ר׳ מאיר אומר הצדדין רשות היחיד. שאמצע הפרון בלבד עשוי להשתמש בו רבים, ולא הצדדין. ואין הלכה כרבי מאיר:

י **האסטוונית.** מקום צר כאמה רוחב, גבוה ארבעה או חמשה טפחים, עומד לפני החנויות שהסוחרים יושבים שם:

פרק ז

א **הקדר שהניח את קדרותיו.** מוכר הקדרות שהוא חבר, שהניח קדרותיו ברה״ר, ורגילין לתת בצדי רה״ר אבנים גדולות או יתדות להרחיק העגלות שלא יזיקו הכתלים, ומתוך שהיתדות הללו דוחקות את רשות הרבים, וזה הניח קדרות אצלם, דחק גם הוא את הדרך יותר, והעוברין מתחככים בהן ובגדיהם עוברים על פי אוירן, ובגדי עם הארץ טמאין הן ומטמאין את החיצונות:

במה דברים אמורים במותרות. שהעוברים ושבים מסיטין אותן.

אבל באגודות. שאי אפשר להסיטן, הכל טהור. ואין הלכה כרבי יוסי:

שלא מסר לו אלא שמירת המפתח. ולא סמכא דעתיה להכנס, מפני שהוא נתפס עליו כגנב:

ב **ישן ומצאו ער הבית טמא.** כל מה שבבית טמא, דחיישינן שמא כשהקיץ משנתו נגע בכלים שבבית שלא ראה אותם מתחלה כשהיה ישן, שכן דרך בני אדם למשמש ולבדוק במה שלא ראו מעולם. אבל ער ומצאו ער, לא חיישינן, שכבר ראה כל אשר בבית כשהיה ער:

עד מקום שהוא יכול לפשוט את ידו. כל הכלים שיכול להגיע להם כשיושיט ידו מן המקום שהיה ישן שם, חיישינן להו שמא נגע בהם, אבל לא חיישינן שמא הלך בבית ונגע בכלים. והלכה כחכמים:

ג **המניח אומנים וכו׳** משום דאומנין סמכו דעתייהו למשמש כל אשר בבית, וסלקא דעתך אמינא דבהא מודו חכמים לרבי מאיר דכל הבית טמא, קמ״ל דאפילו באומנין פליגי רבנן עליה ואמרי דאין טמא אלא עד מקום שהן יכולין לפשוט את ידם וליגע. והלכה כחכמים:

ד **אשת חבר.** שנאמנת על הטהרות, דאשת חבר הרי היא כחבר:

שהניחה לאשת עם הארץ. שאינה נאמנת, דאשת עם הארץ ובניו כמותו, עד שיקבלו עליהם דברי חבירות:

פסקה הרחים. גמרה טחינתה ופסקה מלטחון. דכל זמן שהיא עסוקה במלאכתה בריחים אינה הולכת וממשמשת בבית:

וחכמים אומרים וכו׳ והלכה כחכמים:

ה **בזמן שהוא רואה.** בזמן שבעל הבית יכול לראות הנכנסין בבית והיוצאין מן הבית:

האוכלין והמשקין וכו׳ טמאין. דחיישינן שמא נגע בהן השומר הזה שהוא עם הארץ:

אבל המשכבות והמושבות וכו׳ טהורין. שאין עם הארץ עושה משכב ומושב ואינו מטמא בהיסט, דלא גזרו אלא על טומאת מגעו בלבד:

ולא את היושבים. אע״פ שאם עומד רואהו, כיון שאינו רואה את היושב, הכל טמא:

אפילו מובל. אפילו היה השומר הזה שהוא עם הארץ, מובל, שאינו יכול לילך אא״כ מובילים אותו:

אפילו כפות. קשור:

הכל טמא. שלא מטמאינן להו משום משכב ומושב של עם הארץ, אלא משום דחיישינן שמא נכנס שם נכרי או אשה נדה וישבה והסיטה וטמאה את הכל:

ו **הגבאים שנכנסו לבית.** (ישראלים) שהן גבאין של מלך לגבות מיד ישראל כסף גולגולתא ומסים וארנוניות, והן עמי הארץ, ונכנסו לביתו לעבוט עבוטו:

הבית טמא. כל כלי הבית טמא, לפי שמחפשין בכל הבית:

אם יש עמהן גוי נאמנים לומר לא נכנסנו. וכל שכן אם אין עמהן נכרי הן יותר ויותר נאמנים לומר שלא נכנסנו. אלא משום סיפא נקט לה, דקתני אבל אין נאמנים לומר נכנסנו ולא נגענו, דדוקא אם יש עמהם נכרי אין נאמנים, דמרתתי מן הנכרי שמא יענישם אם לא יחפשו כל הבית ועל כרחך הם ממשמשין כל אשר בבית. אבל אם אין עמהם נכרי, נאמנים אף בזה לומר נכנסנו אבל לא נגענו:

אם יש עמהן נכרי או אשה. שגזרו על הנכרים להיות כזבים לכל דבריהם. והאשה, שמא היא נדה או זבה:

ז **אודיארין.** הבלנין בעלי המרחצאות יש להן חלונות חלונות וכל מי שנכנס למרחץ נותן בגדיו כל אחד בחלון ונועל עליו בדלת שבחלון:

רבי אלעזר בן עזריה מטהר. משעה שנעל הדלת בפני החלון. ולא חיישינן שמא יגע שם אדם טמא, מאחר שנתפס עליו כגנב:

עד שיתן (לתוכו) [לו] מפתח. ואע״פ שנותן המפתח ביד הבלן שהוא עם הארץ, הא תנן לעיל המוסר מפתח לעם הארץ הבית טהור:

או עד שיעשה לו סימן. להכיר בו שלא נגע אדם שם. והלכה כחכמים:

המניח את כליו. כלים שבצר. בהם בטהרה בשנה זו, מניח אותם לבצור בהם בטהרה לשנה הבאה:

בנכרי כליו טהורין. גרסינן. כלומר אם הניחן אצל נכרי אין בהם משום איסור יין נסך, דלא חיישינן שמא לקחן הנכרי בלא ידיעת ישראל לעשות בגת:

ובישראל. דחושש להן משום טומאת מגע, טמאים אם הסיח דעתו מהן, עד שיאמר בלבי היה לשמרם. ויש ספרים דלא גרסי בנכרי, אלא המניח כלין[ו] מגת זו לגת הבאה כליו טהורים, ומיירי בכהן הלוקח יין של תרומה מעם הארץ ומניח כליו אצלו כדי שיקח ממנו לגת הבאה, והואיל וכלים של כהן הן, מרתת עם הארץ ולא נגע בהו. אבל אם הכלים הן של ישראל שרוצה לעשות יינו בטהרה, לא מזדהר בהו עם הארץ כולי האי, וחיישינן דלמא נגע בהן אדם טמא, אם הסיח דעתו מהן, עד שיאמר בלבי היה לשמרם:

ח **מי שהיה טהור.** כהן שהיה טהור לאכול בתרומה, והסיח דעתו מלאכול עוד בתרומה:

שדרך טמאים פורשים ממנו. הטמאים שיודעים בו שהוא טהור, פורשים ממנו, הלכך לא חיישינן שמא נגע באדם טמא וטמאהו:

וחכמים מטמאין. מאחר שהסיח דעתו. והלכה כחכמים:

היו ידיו טהורות. בהא מודה רבי יהודה דאפילו אמר יודע אני שלא נטמאו ידי:

ידיו טמאות. ופוסלין את התרומה, מאחר שהסיח דעתו מלאכול, לפי שהידים עסקניות הן ונגע ולאו אדעתיה:

ט **גרגרניות.** זוללות ומתאוות למאכל. תרגום כי הייתי זוללה (איכה א׳:י״א), ארי הויתי גרגרנית. והלכה כחכמים:

פרק ח

א **הדר עם עם הארץ.** מוקפות צמיד פתיל. טמאות, משום אשתו נדה, שמא הסיטה וישבה וטמאה את הכל:

ר׳ יהודה מטהר בתנור. משום דאי אפשר להסיטו, דסתמו מחובר קצת, שעושין לו טפילה לחברו בארץ. ומאן דמטמא סבר גזרינן מחובר אטו שאינו מחובר. ואין הלכה כר׳ יהודה:

ב **המפקיד כלים אצל עם הארץ טמאים טמא מת.** וצריכין הזאה שלישי ושביעי:

אם מכירו. אם העם הארץ מכיר במפקיד שהוא כהן אוכל בתרומה, זהיר על הפקדון שלו שלא יטמאנו במת, ואינו צריך הזאה:

אבל טמאין מדרס. משום אשתו נדה שמא ישבה עליהן, דאינו נזהר מטומאת אשתו:

בזמן שהיא רוצצת. שהכיסוי דוחק הבגדים מחמת שהיא מלאה ביותר:

טמאים מדרס. הבגדים. דכשאשתו יושבת על התיבה או נשענת עליה, מכבדת על הבגדים:

אם אינה רוצצת טמאין מדף. כלומר טומאה קלה, לטמא אוכלין ומשקין, כמו על גבו של זב שאינו מטמא בגדים:

אע״פ שהמפתח ביד בעלים. דחיישינן שמא הסיטה:

ג **המאבד ביום ומצא ביום טהור.** דמסתמא אם היה אדם מוצאו ונוגע בו היה מגביהו, כדרך מוצא אבידה. אבל בלילה, אפילו שעה אחת דלא חזי ליה, חיישינן שמא נגע בו אדם טמא ולא ראהו. ומתניתין ברה״ר דספיקו טהור איירי, ואעפ״כ בלילה טמאים מדרס וטמא מת. אבל ברה״י דספיקו טמא, בין ביום בין בלילה טמאים. והכי איתא בתוספתא:

ברשות הרבים טהורים ברשות היחיד טמאין. דאין כאן אלא ספק שמא נגע בהן נכרי או עם הארץ, הלכך ברה״ר דספיקו טהור, טהורים. ברה״י דספיקו טמא, טמאים:

מפני שהונח ברשות עם הארץ. וכל מה שבבית עם הארץ הוי טמא מת וצריך הזאה:

ד **מפני שהיו גנבים.** כלומר, כיון דהניחו נעול ומצאו פתוח, ודאי גנבים היו שם ופתחוהו, והאי דלא מטמאינן ליה, דאימור נמלכו והלכו להן ולא נגעו בכל מה שבבית. והלכה כחכמים:

ה **שנכנסה שלא ברשות.** ומרתתא שלא תתפס כגנב וממהרת לצאת, ואע״פ שלצורך בנו או בהמתו של בעל הבית נכנסה:

ו **כל המיוחד למאכל אדם.** כגון סתם אוכלין:

טמא. טומאת אוכלין עד שיפסל מאכילת הכלב:

עד שייחדנו לאדם. דיש חילוק בין אפוקי טומאה מיניה, לאתויי ליה טומאה:

גוזל שנפל לגת. כשלא נפל לגת לא פליגי ר׳ יוחנן בן נורי ורבנן. דנבלת עוף טהור בכרכים לא בעיא מחשבה לשווייה אוכל, משום דאיכא רוב עם הבאים לשוק ואכלי נבלת עוף טהור. ובכפרים דליכא רוב עם, בעי מחשבה כדפרישנא בריש פרק קמא. כשנפל לגת ומת בכרכים, רבנן סברי אע״ג דבכרכים לא בעי מחשבה, היכא דנפל לגת מאסתו גתו ואינו ראוי ובעי מחשבה. ור׳ יוחנן בן נורי סבר לא מאסתו גתו והרי הוא כשאר נבלת עוף טהור דלא בעיא מחשבה בכרכים. ואין הלכה כר׳ יוחנן בן נורי:

חשב עליו חרש שוטה וקטן. להאכילו לנכרי:

ז **אחורי כלים שנטמאו במשקים.** האי דנקט אחורי כלים, משום דקילו, שכלי שנטמאו אחוריו במשקין טמאין, אחוריו טמאין, תוכו אזניו אוגניו וידיו טהורין, משום דטומאת משקים לטמא כלים מדרבנן הקילו בה. אבל אם נטמא תוכו במשקין טמאין, נטמא כולו:

מטמאים את המשקין. אפילו דחולין:

ואין פוסלין את האוכלין. ואפילו דתרומה:

ר׳ יהושע אומר מטמאין את המשקין ופוסלין את האוכלים. ר׳ יהושע יליף (בנדה דף ז׳ ע״ב) דאחורי כלים פוסלים אוכלי תרומה ק״ו מטבול יום, מה טבול יום שאינו מטמא את המשקין דלא גזרו רבנן על טבול יום שיהא מטמא את המשקין, אפ״ה פוסל אוכלים של תרומה, דכתיב (ויקרא כ״ב:ז׳) ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים, אינו טהור לאכול בתרומה עד שיעריב שמשו, דקרא בתרומה משתעי. אחורי כלים שמטמאין את המשקין, אינו דין שיהו פוסלין את התרומה. ור׳ אליעזר דלא חייש להאי קל וחומר, משום דאחורי כלים שנטמאו במשקין דרבנן, וטבול יום דאורייתא, ודרבנן מדאורייתא אין דנין ק״ו:

שמעון אחי עזריה. לפי שעזריה עסק בפרקמטיא והיה מספק מזון לשמעון אחיו שיעסוק בתורה, לפיכך נקרא על שם עזריה אחיו:

לא כך ולא כך. לא מטמאין משקה חולין ולא פוסלין אוכלי תרומה, אבל מטמאין משקה תרומה, ואותן משקין של תרומה מטמאין אחד באוכלי תרומה שנעשו שניים, ואותן אוכלים פוסלים אוכלים אחרים של תרומה. והיינו דקאמרי האוכלים של תרומה למשקין של תרומה, מטמאיך לא טמאוני, כלומר אחורי כלי המטמאיך, לא טמאוני, דלא פסלי אוכלי תרומה, ואתה טמאתני. והלכה כר׳ אליעזר:

ח **שהיא קטפרס.** שצדה אחד נמוך כעין מדרון:

ומשקה טופח מלמטן. בצד הנמוך, והיינו בצק שבלילתה רכה ומשקה שלה טופח, אבל מלמעלה בלילתה עבה ואין משקה טופח:

שלש חתיכות. בין שלשתן כביצה, אחת טופח ושתים אינן טופח, סדורות זו אצל זו, והטופחת מלמטה, והשתא האמצעית נוגעת בטופחת, והעליונה נוגעת באמצעית:

אינן מצטרפות. לכביצה לטמא המשקה טופח שלמטה ויחזור המשקה ויטמא את העריבה, דנגיעה אינה מחברת את הבצק, אא״כ נושכות כדתנן בפרק קמא (משנה ז׳) מקרצות נושכות זו את זו:

שתים מצטרפות. אם לא היו אלא שתי חתיכות בצק, התחתונה שיש בה משקה טופח ושלמעלה הימנה הנוגעת בה, ובין שתיהן כביצה, מצטרפות לטמא המשקה ויחזור ויטמא את העריבה:

אפילו שתים אין מצטרפין אא״כ היו רוצצות משקה. לעולם אין משקה מחבר עד שיהיה משקה דוחק ועומד בין שתי החתיכות. ואין הלכה כרבי יוסי:

ואם היה משקה עומד. כלומר אם לא היה קטפרס אלא אשבורן, והמשקה עומד בין חתיכות הבצק, אפילו כל שיעור הביצה שבבצק פירורים דקין כעין החרדל מפורדים זה מזה, המשקה שעומד מחברן ומצטרפין לכביצה, ומטמאין המשקה וחוזר המשקה ומטמא את העריבה:

אוכל פרור. אוכל שהוא חלוק לפירורים פירורים דקין אינו מצטרף, דאין המשקה מחברן. ואין הלכה כרבי דוסא:

ט **כיון שהשיקה למקוה.** כיון שחיבר קצה אחד מן המקל במקוה, אע״פ שלא הטבילו כולו, טהרו כל המשקין טמאין שבראשו האחר, דקטפרס חיבור:

עד שיטביל את כולה. דקסברי רבנן קטפרס אינו חיבור:

הניצוק. קילוח צינור הבא מלמעלה למטה בזקיפה כעמוד:

קטפרס. מים הבאים מלמעלה למטה דרך מדרון של תל גבוה:

ומשקה טופח. ואין בו טופח על מנת להטפיח, שאין בו כל כך משקה שאם טפח בהן ידו עלה בה משקה שיוכל להטפיח דבר אחר:

אינו חיבור לא לטומאה. שאם משקים תלושין הן ונגע טמא בתחתון, העליון טהור. וכן לענין משקה טופח, ואפילו במקום חלק, אם משקין מכאן ומשקין מכאן ומשקה טופח באמצע׳ נגע טמא במשקה טופח, משקין שמכאן ומכאן טהורים אע״פ שמחוברים לו:

ולא לטהרה. כגון גומא שאין בה ארבעים סאה, וניצוק או משקה טופח מחובר לגומא זו ולמקוה כשר, אינו חיבור, והטובל בגומא זו לא עלתה לו טבילה:

אשבורן. מקום עמוק שנקוו בו מים:

חיבור לטומאה ולטהרה. ואם נטמאו קצתן נטמאו כולן. וכן אם נתחברו קצת מהן למקוה וטהרו, טהרו כולן:

פרק ט

א **זיתים מאימתי מקבלין טומאה.** להיות מוכשרים בשמן היוצא מהן:

זיעת המעטן. כלי שנותנים בו את הזיתים והן נכמרות שם כדי שיהיו ראויים להוציא שמן. לשון עטיניו מלאו חלב [איוב כ״א כ״ד]:

אבל לא זיעת הקופה. דקופה אינה מחזקת המשקין, והמשקה היוצא מהן הולך לאיבוד, ולא ניחא ליה, ואין מכשיר הזרעים לקבל טומאה אלא משקה דניחא ליה דכתיב (ויקרא י״א:ל״ח) וכי יותן מים על זרע כתיב יתן וקרינן יותן, יותן דומיא דיתן, מה יתן דניחא ליה אף יותן דניחא ליה:

שיעור זיעה שלשה ימים. דמשקה היוצא תוך שלשה אינו חשוב שמן אלא מוחל בעלמא ואינו מכשיר, שאין מכשירים לקבל טומאה אלא שבעה משקין בלבד, והן יין מים שמן דבש חלב טל דם:

משיתחברו שלשה זה לזה. דרך הזיתים מתחברים זה לזה כששהו במעטן:

משתגמר מלאכתן. מלאכת הכנסתן. דכל זמן שדעתו להביא עוד זיתים ממקום אחר להוסיף על אלו, אין הזיעה מכשירתן, משום דלא ניחא ליה. ומשתגמר מלאכתן, אפילו בן יומו מכשיר. והלכה כרבן גמליאל, שחכמים אומרים כדבריו:

ב **גמר מלמסוק.** מללקוט זיתיו:

אבל עתיד ליקח. לקנות זיתים מן השוק ולהוסיף על אלו:

גמר מליקח. שאין בדעתו לקנות עוד זיתים, אבל רוצה ללוות זיתים מאחרים ולהוסיף על אלו:

אירעו אבל או משתה. ולפיכך לא הוסיף עליהן, אבל דעתו להוסיף כשיעבור האבל:

טהורין. לפי שלא הוכשרו. כרבן גמליאל דאמר משתגמר מלאכתן:

אין טמא אלא מקום מגען. אין מוכשר אלא מקום נפילת המשקה. פירוש אחר, נפלו על הזיתים הללו שלא נגמרה מלאכתן משקין טמאין, לא נטמא מהן אלא הזיתים שנגעו בהן המשקין טמאים בלבד:

המוחל היוצא מהן. המים היוצאים מן הזיתים קודם שנגמרה מלאכתן אין להן דין משקין, ואין מכשירין את האוכלין, והן עצמן אין מקבלין טומאה. ומפני מה טהור המוחל היוצא מן הזיתים עד שלא נגמרה מלאכתן, לפי שאינו רוצה בקיומן:

ג **נפלו עליהן משקין טמאין.** לאחר שנגמרה מלאכתן והוכשרו לקבל טומאה, הרי כל הזיתים טמאין. ואפילו אותן שלא נגעו בהן המשקין הטמאין, שהמשקה שיצא מהן לאחר שנגמרה מלאכתן שעל ידו הוכשרו לקבל טומאה הוא מתערב באלו המשקין הטמאין ומקבל טומאה מהן, ומטמא אח״כ כל שאר הזיתים:

המוחל היוצא מהן. מן הזיתים שנגמרה מלאכתן:

ר׳ אליעזר מטהר. דלא חשיב מוחל משקה לא להכשיר הזרעים ולא לקבל טומאה כשאר משקים:

וחכמים מטמאין. דמוחל חשוב משקה בין להכשיר בין לטמא, כשיוצא מן הזיתים לאחר שנגמרה מלאכתן:

המוחל היוצא מן הבור. לאחר שמוציאין השמן מן הבור, נשאר בקרקעית הבור מוחל כמו מים. וקאמר ר׳ שמעון דעליה אפליגו ר׳ אליעזר ורבנן, ר׳ אליעזר לא חשיב ליה משקה, ורבנן סברי כיון דלא אפשר להיות מוחל בקרקעית הבור בלא צחצוחי שמן, חשיבי משקה כמו השמן. והלכה כחכמים, וכמו שפירש פלוגתייהו ת״ק, ולא כמו שפירש ר׳ שמעון:

ד **הגומר את זיתיו.** לאחר שעבר זמן הגתות והבדים. דבשעת הגתות והבדים הא תנן בחגיגה שהכל נאמנים על התרומה בשעת הגתות והבדים:

ושייר. צ״ל ישייר וכן הוא בס״י.

קופה אחת. כדי שיפריש ממנה תרומה ומעשר בטהרה ויתננה [לעיני הכהן, שהכהן] עצמו יראה שגמר עתה את זיתיו, שאם לא יתננה לעיני הכהן, הוא אינו נאמן לומר ששמרן בטהרה, כיון שעבר זמן הגתות והבדים. ואית ספרים דגרסי לעני הכהן, משום דתרומה מועטת כזו שמפרישים לאחר הגתות והבדים אין רגילין לתת אותה אלא לכהן עני משום הכי תני כהן עני, והוא הדין דמצי לתת אותה לכהן עשיר:

יוליך לו את המפתח מיד. ומהימנינן ליה במאי דאמר שעתה גמר זיתיו:

ר׳ שמעון אומר מעת לעת. של גמר לקיטת הזיתים, אם הביא לו את המפתח, מהימנינן ליה. והלכה כר׳ יהודה. ובתוספתא (פרק י׳) משמע דמיד דקאמר ר׳ יהודה, היינו כל אותו היום:

ה **המניח זיתים בכופש.** גרסינן. והוא סל גדול שמניחים בו זיתים לכמור:

שימתונו. שיתרככו ותהיה בהן לחלוחית. ויש ספרים שגורסים בכותש, שמניחים אותם במכתשת ימים רבים כדי שייעשו רפים ורכים ויהיו נוחין להכתש:

הרי אלו מוכשרים. במוחל היוצא מהן, שכבר נגמרה מלאכתן:

בית הלל אומרים אין מוכשרים. דלא נגמרה מלאכתן עדיין:

הפוצע זיתים. ממעכן בידים מסואבות:

טימאן. דידים מסואבות פוסלות את התרומה, וכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה. והן מוכשרים בפציעתו, דניחא ליה במשקה דטייף עלייהו, שמתוך כך הן מרבים טעם:

ו **לגרגרם.** לעשות מהן גרגרים. כלומר לעשות שכל גרגיר וגרגיר יתיבש בחמה ויתנגב:

אפילו הן רום אמר. דכשנתייבשו העליונות, התחתונות מזיעות ומתלחלחות במשקה, מכל מקום הואיל ודעתו שיתנגבו, אינן מוכשרים. ויש מפרשים לגרגרן, למתקן בחמה כדי לסופתם במלח ולאכלן. ולפי שאין מתמתקין כולם בבת אחת, משום הכי נקט לגרגרן, כלומר שיקח הגרגרים המתמתקין ראשון ראשון ויאכלם. וגורסין אפילו הן רום אמה הרי אלו מוכשרים, כלומר אפילו שהן גבוהים אמה דהשתא אותן התחתונות אינן מתמתקות, הרי אלו מוכשרים במשקה היוצא מהן, דניחא ליה שיזיעו שם, דחזו לאכילה טפי:

שילקו. שיתמעכו ויתפצעו:

ועתיד להעלותן לגג. אח"כ למתקן שם בחמה:

נתנן בגג שיפתחם. שיתבקעו הזיתים וימלחם:

הרי אלו מוכשרים. דכל הני ניחא ליה בזיעת השמן הנפלט:

עד שישמר. שיתקן שומרה לגגו. סוכה מקנים וקש שעושים בראש הגג לשבת שם לשמור:

אינן מוכשרים. דלא ניחא ליה בזיעה שיוצאת מהן:

ז **רצה ליטול מהם בד אחד.** זיתים שלא נגמרה מלאכתן ולא הוכשרו כגון שהיה דעתו ליקח ולהוסיף עליהן כדתנן בריש פירקין, ובא ליקח מהן שיעור מועט שמשימים בבית הבד בפעם אחת, או שני בדין, ולעשות מהן שמן, ומשאיר מהן במעטן הרבה:

בית שמאי אומרים קוצה בטומאה. חותך מה שרוצה לחתוך מן האום של זיתים שבמעטן, בד או שני בדים בטומאה, כיון שלא נגמרה מלאכתן ולא הוכשרו:

ומחפה בטהרה. כשגמר ליקח מה שרצה ליקח, מכסה המותר שבמעטן בטהרה כאילו הוכשר, דמועלת לקיחתו מה שלוקח להחשיב את המותר כאילו נגמרה מלאכתן:

אף מחפה בטומאה. דאף הנשאר לא הוכשר, כיון שלא נגמרה מלאכתן ודעתו להוסיף עליהם. ומיהו אם עקר כל הזיתים שבמעטן כדי לעשותן בבית הבד, היו מוכשרים לבית הלל:

ר' יוסי אומר חופר בקרדומות. ועוקר כל הזיתים שבמעטן:

ומוליך לבית הבד בטומאה. לפי שלא הוכשרו. וקרדומות דנקט, לרבותא לפי שהן כלי ברזל ומוכנים לטומאת מת יותר משאר כלים. והלכה כבית הלל:

ח **בריחים.** שנותנים בהן זיתים קודם נתינתן לבית הבד ואח"כ נותנן בבית הבד וטוענן בקורה:

ואם היה משקה. נטמא המשקה בשרץ ונטמאו כל הזיתים ע"י חיבור משקה:

נמצא על גבי העלים. נמצא השרץ ע"ג העלים המכסים את הזיתים, ועלים לאו בר קבולי טומאה נינהו:

ישאלו הבדדים. עמי הארץ שטיהרן בעל השמן לעשות זיתיו בטהרה, ונאמנים לומר לא נגענו בשרץ שעל העלים ולא נטמינו:

ואם היה נוגע באום. אם היה השרץ יוצא מן העלים שמכסים את הזיתים ונוגע באום:

אפילו. שער אחד מן השרץ נוגע באום:

טמא כל האום, דחשיב חיבור. אום, הזיתים המקובצים יחד ומחוברין זה בזה במעטן, נקראים אום:

ט **נמצא על גבי פרודים.** לאחר שתקע יתד באום להפריד האום לכמה חלקים פרודים, ובכל גוש וגוש מאלה החלקים הפרודים מהאום יש זיתים מדובקים:

והוא נוגע בכביצה. שאם באת לצרף זיתים שהשרץ נוגע בהן יש בהן כביצה:

טמא. כל הגוש. אע"ג דאין הגוש חיבור משתקע את היתד באום להפרידם, מכל מקום כיון דיש בגוש זה זיתים טמאין כשיעור לטמא אחרים, דהיינו כביצה, נעשה חיבור לטמא כל שאר הזיתים שבו:

פרודים על גבי פרודים. שיש גושים על גבי גושים והשרץ על הגוש העליון:

אע"פ שהשרץ נוגע בכביצה. של אותו גוש:

אין טמא אלא מקום מגעו של שרץ. כלומר אותו גוש בלבד שהשרץ נגע בו. אבל שאר גושים, טהורים:

נמצא. השרץ:

בין הכותל לזיתים טהור. ולא חיישינן שמא היה על הזיתים:

נמצא בגג. המעלה זיתים מן המעטן לגג, ונמצא שרץ אח"כ בזיתים שעל הגג:

המעטן טהור. כלומר זיתים שבמעטן טהורין, ולא אמרינן עם הזיתים הובא והיה במעטן:

נמצא במעטן. זיתים שהעלה בגג, טמאין, דמקודם שהעלה הזיתים לגג היה השרץ במעטן:

נמצא שרוף. ושרץ שרוף לא מטמא, דכתיב [ויקרא י"א] במותם, כעין מותם. וכשנמצא שרוף ע"ג זיתים טהורים, לא חיישינן שמא נגע בהן קודם שנשרף:

מהוהא. בגד שנתחרך באש ונעשה כמין קורי עכביש, ושוב אינו מקבל טומאה:

טהורה. ולא אמרינן שמא טמא היה מתחלה קודם שנתחרך:

כשעת מציאתן. בין להקל בין להחמיר:

פרק י

א **הנועל בית הבד מפני הבדדין.** עמי הארץ העושים מלאכה בבית הבד, וטיהרן בעל הזיתים כדי שיעשו השמן בטהרה, ונעל בית הבד בפניהם שלא יכנסו עמי הארץ לשם ושלא יצאו הם ויטמאו במגע עמי הארץ חבריהם:

והיו שם. בתוך בית הבד:

כלים טמאין מדרס. שהן אב הטומאה ומטמאין אדם בין במגע בין במשא בין בהיסט:

ר' מאיר אומר בית הבד טמא. דחיישינן שמא נטמאו בהן אותן עמי הארץ הטהורים וחזרו וטמאו את הכל, דאין חוששים ליזהר על הטומאה:

רבי יהודה אומר בית הבד טהור. דנזהרין על טומאת ודאי, הואיל וחבר זה טיהרן לכך:

ר' שמעון אומר אם טהורים להם. אלו הכלים. כגון שישבה עליהם אשת עם הארץ או שהיו של עם הארץ, דבעיניהן טהורין הן:

בית הבד טמא. שאין הבדדים נזהרים מליגע בהן, ואיכא למיחש שמא נטמאו:

ואם טמאין הן. כגון שידעו שישבה עליהן אשה נדה או זבה:

בית הבד טהור. דנזהרין הן:

א"ר יוסי. [ר' יוסי] כר' מאיר סבירא ליה דבית הבד טמא, אלא טעמא דר' מאיר משום דאין הבדדין חוששים בטומאה, ור' יוסי סבר דחוששין במגע אבל אין בקיאין בהיסט, וחושבים שהן טהורין כל זמן שלא נגעו, הלכך בית הבד טמא, דחיישינן שמא הסיטו אע"פ שלא נגעו בהם. והלכה כר' יוסי:

ב **ומשקין טמאין בתוך בית הבד.** והן נשפכים על גבי קרקע ודורכים הבדדים עליהן ונדבקים ברגליהן, וחוזרים אותן משקין ומטמאים את הזיתים כשהבדדין עולים ודורכים על גבי הזיתים, אלא אם כן יש בין המשקין לזיתים ארץ כדי שינגבו רגליהן מן המשקין הטמאים על ידי דריסתם בארץ. וכשאין מנעלים ברגליהן איירי, דהא משקה מטמא כלי וחוזר ומטמא משקין שעם הזיתים. אבל כשאין מנעלים ברגליהן ונתנגבו המשקין הטמאין שברגליהן ע"י דריסתן בארץ, שוב אין מיטמאים הזיתים כשדורכין אותן, דמשקין טמאין מטמאין כלים ואין מטמאין אדם:

הבדדין והבוצרין. הא דלא נקט המוסקין והבוצרין, לפי שגזרו על הבצירה שתיעשה בטהרה, ולא גזרו על המסיקה. וטעמא מפורש בפרק קמא דשבת, שפעמים אדם הולך לכרמו לידע אם הגיעו ענביו לבצור אם לאו, ונוטל אשכול של ענבים וסוחטו ומזלף על גבי ענבים ובשעת בצירה עדיין משקה טופח עליהן והוכשרו לקבל טומאה. וטעם זה לא שייך במסיקה:

נאמנין לומר לא נגענו. וכגון דחבר עומד עמהן בבית הבד. ולא חיישינן דלמא נגעו ולאו אדעתיה דחבר:

התינוקות. בדדים שהביאו בניהן עמהן וטיהרום לכך, וכשרוצין בניהם לפנות יוצאים אביהן לחוץ עמהם ונפנים אחורי הגדר, ולא חיישינן דלמא נגע בטומאה ולאו אדעתא דחבר:

ג **כיון שהכניסן לרשות המערה.** שטובלים בה. כמו בורות שיחין ומערות:

דיו. ולא חיישינן שמא לא יטבולו או לא יטבילו הכלים ויאמרו טבלנו והטבלנו:

צריך לעמוד עליהן. לפי שאין בקיאין בדין טבילה וחציצה:

טהורים להם. כגון כלים של עם הארץ אחר, שבעיניהם הן כלים טהורים לפי שאין נזהרים ממגע עם הארץ. ור׳ שמעון לטעמיה כדפרישנא לעיל. והלכה כר׳ יוסי:

ד **הנותן מן הסלים ומן המשטיח של אדמה.** ענבים שבצרן מתחלה לאכילה, ולא הוכשרו לקבל טומאה, דלא גזרו אלא על הבוצר מתחלה לגת, ואח״כ נמלך עליהן ולקחן מן הסלים או מן האדמה ששטח הענבים עליה ונתנן לגת:

בית שמאי אומרים נותן בידים טהורות. כיון שבא לנותנן לגת הרי הוא כאילו בצרן מתחלה לגת, וצריך שיתן לגת בטהרה:

ואם נתן בידים טמאות טמאן. ואע״ג דסתם ידים שניות הן, ואין שני עושה שלישי בחולין, דילמא קסברי הטבולים לתרומה כתרומה דמו. אי נמי, בידים תחלות עסקינן, ור׳ שמעון בן אלעזר היא כדאיתא פרק ב׳ דחולין:

ובית הלל אומרים נותן לגת בידים טמאות ומפריש תרומתו בטהרה. לפי שלא הוכשרו כיון דבצרן מתחילה לאכילה:

מן העביט ומן המשטיח של עלים. עביט הוא כלי שנותנים בו הענבים כשבוצרים אותן לגת. ומשטיח של עלים, ששטחו העלים על פני האדמה ונתנו הענבים עליהם. והשתא מוכחא מלתא דהבוצר ענבים הללו מתחילה, לגת בצרן ולא לאכילה, הלכך שוים בית שמאי ובית הלל בהא דנותן בידים טהורות, דהא שתיק ליה הלל לשמאי בפרק קמא דשבת והודה לו שהבוצר לגת הוכשר:

ה **האוכל.** ענבים:

מן הסלים ומן המשטיח של אדמה. דסתמן לאכילה נבצרו. אע״פ שידיו טמאות והענבים נוטפים יין לגת,

הרי הגת טהורה. דאותן טיפין אין להם תורת משקה, הואיל ולאכילה נבצרו ולא ניחא ליה במאי דטייף. אבל האוכל מן העביט ומן המשטיח של עלים, אע״פ שאין הענבים מבוקעות ואינן מנטפות, אם נפל ממנו גרגיר יחידי ואין חותם לאותו גרגיר, דהיינו במקום שהעוקץ על פי הגרגיר יש כמין חותם ואותו חותם סותם פי הגרגיר שאין משקה יוצא. וכשנעקר העוקץ עם החותם, משקה יוצא, ואע״פ שנטלם לאכלם יש לו תורת משקה, הואיל ומתחילה בצרם לגת, ונטמא אותו משקה בידיו טמאות, וכשנפל לגת נטמא. והני מילי כשנגע בידיו במקום החותם. אבל אם לא נגע במקום החותם, לא נטמא הגת, שהרי לא נגעו ידיו במשקים כדי שיחזור המשקה ויטמא הגת:

נפלו ממנו ענבים. כלומר אשכול של ענבים, שהגרגרים מחוברים באשכול ואין משקה יוצא, ונטמאו בידיו טמאות, דהוכשרו לפי שנבצר לגת:

ודרכן במקום המפונה. מקום פנוי בגת שאין שם כלום לא יין ולא ענבים ודרכוהו בטהרה:

כביצה מכוון טהור. הגת, דאין אוכל מטמא כלי, ומשיצאת טפה ראשונה חסר ליה מבביצה ואין אוכל מטמא אחרים בפחות מכביצה, נמצא דאין טומאה לטפה זו אלא מחמת טומאה שקיבלה כשהיתה אוכל, הלכך השתא נמי דנעשית משקה אין לה כח אלא כאוכל. אבל יותר מכביצה, טמא, שהכביצה מטמאה טפה ראשונה כדין משקה, וחזרה הטפה וטמאה את הגת, דמשקה מטמא כלי:

ו **וניתזה צנורא.** ניתז רוק מפיו של עם הארץ המדבר, ורוק היוצא מפי עם הארץ מטמא אדם וכלים מירבנן, וכל שכן אוכלים ומשקים:

ספיקו טהור. דאמרינן שפת הבור קלטה הצנורא ומנעתה מלרדת לתוך היין. ומתניתין איירי בבור סיד שאינו מקבל טומאה. ובתוספתא אמרו, דבבור של שמן. טמא, לפי שהשמן מחליק שפת הבור [והצנורא] מחלקת ויורדת למטה לשמן שבבור:

ז **הזולף את הבור.** המוציא יין ושמן שבבור. ומפני שאינו מוציאו כולו בבת אחת אלא מעט מעט, קרי ליה זולף:

ונמצא שרץ בראשונה. שהכניס חבית בבור ומילאה, וכן שניה, וכן שלישית, ואח״כ נמצא שרץ בחבית שמילא ראשונה:

כולן טמאות. דמהראשונה נטמא כל מה שבבור, בין שהיה שרץ בבור בין שהיה בחבית:

באחרונה היא טמאה וכולן טהורות. דממנה היה השרץ ולא מן הבור. ואפילו היה מן הבור, שמא נפל בבור אחר שנתמלאו כל הראשונות:

אימתי בזמן שהוא זולף. כשהוא מכניס החביות עצמן בתוך הבור וממלא אותן אחת אחת:

אבל היה זולף במחץ. שהחביות עומדות חוץ לבור. והוא ממלא אותן ע״י המחץ, והוא כלי חרס העשוי למלאות בו יין:

נמצא שרץ באחת מהן היא טמאה בלבד. דאימור בתוך החבית היה השרץ ולא בבור:

אימתי בזמן שהוא בודק. המחץ והחביות. שבדקן שלא היה בהן שרץ קודם שנתן לתוכו שמן, אבל לא היה מכסה לא הבור ולא החביות כל שעה שהיה מביא המחץ מזה לזה, דאימור בהליכתו נפל השרץ בחבית. וכן מכסה ולא בודק נמי שמא היה בחבית קודם לכן:

אבל היה בודק ומכסה. שבדק החביות, ובכל פעם שהיה מוליך המחץ מזה לזה היה מכסה בין בור בין חבית, ממה נפשך שרץ היה בבור מתחלתו׳ בין שנמצא בחבית, בין שנמצא בבור, בין שנמצא במחץ:

ח **העיגולים לזגים.** עיגול כמין ריחים גדול היו משימין על הזגים לאחר שדרכו הענבים ברגל, כדי שיתמצו ויצא כל היין הנשאר בהן, ומתוך כובדו וגדלו של עיגול זה צריכים בני אדם הרבה להעלותו על הציבור של הזגין העשוי כמין תפוח ולהורידו, לכך נחשב רשות הרבים לטהר ספק טומאה, משום דרבים מצויין שם:

כרם שלפני הבוצרים רשות היחיד. שיראין בני אדם ליכנס שם, מפני שנתפס עליו כגנב:

אחר הבוצרים רשות הרבים. שיש רשות לכל אדם ליכנס:

כלי בית הבד של גת. כלומר ושל גת. דבית הבד לשמן, וגת ליין:

העקל. עשוי כמין קופה מסורגת כעין רשת, ואחר שסחטו הזיתים נותנים הגפת באותו עקל, ומניחים עליו דבר מכביד להוציא הנשאר:

מנגבן. וקודם לכן לא מהניא טבילה אם נטמאו, עד שיצא מהן המשקה הטמא שנדבק בהן:

חולטן. שופך עליהן מים רותחים ואח״כ מטבילן:

בשבולת הנהר. מקום שהמים רודפין, כדי להוציא המשקה הנדבק בהן. ואין הלכה כרבי יוסי: